

1316

TARIM ÜRÜNLERİMİZİN MALİYET ESASLARI

Hububat Fiatları

40
17
2

T. M. M. O. B,
Ziraat Mühendisleri Odası

ALKAN MATBAACILIK
Limited Şirketi

ANKARA 1962

1966

TARIM ÜRÜNLERİMİZİN MALİYET ESASLARI

2310086549

Hububat Fiatları

T. M. M. O. B.
Ziraat Mühendisleri Odası

1966 AD 1316

ANKAN MATBAACILIK
Limited Şirketi

ANKARA 1962

ÖN SÖZ

Odamız Yönetim Kurulu, çeşitli tarımsal mahsüllerimizin maliyet esaslarını tesbit için giriştiği çalışmalar arasında memleketimiz ekonomisinde mühim bir yer tutan hububat maliyet fiyatları hakkında ilmi bilgilere müstenit olarak hazırlanmış bulunduğumuz broşürümüzü ziraatçilerimiz ve kamu oyunun istifadesine sunmakla görevimizi yerine getirmenin bahtiyarlığını duymaktayız.

7 Haziran 1962
Saygılarımızla
Oda
Yönetim Kurulu

Hububat Fiatları

Malûmunuz bulunduğu üzere, bir malın fiatı belirli bir maksada göre tesbit edilir ve maksat değıştikçe bu fiatta değışir.

Memleketimizde ziraat kalkınma için belirli bir program bulunmadığı cihetle bunun önemli bir kısmını teşkil eden hububatta fiatların tesbiti için bir müsten'at bulunması güçleşmektedir. Tesbit edilecek hububat fiatları ile varılması istenilen hedefler vazih olarak belirtilmediği gibi fiat tesbitinde esas alınacak kriterlere ait detaylı ihşai malûmatta maalesef kâfi derecede tam ve sıhhatli değildir.

Elde mevcut malûmatla bugün için hububata tesbit edilecek alım fiatının ne olması lâzım geldiği hakkında fikirlerimizden önce bugünkü tatbikat hakkındaki kanaatlarımızı sunmayı zarurî gördük.

Kanaatımızca :

1 — Memleketimizde hububatı mahdut nevilere irca etmek ve ticarî maksatlara göre standart tiplere varmak lâzımdır. Hububatta fiat, bu mahdut nevilere ve standartlara göre farklı olarak tayin edilmelidir.

2 — Fiatlar, bu nevilere ve standartlara göre tesbit edildiği gibi her bölge için ayrı olmalı ve her bölgeye en ekonomik nebatın ikâmesi ni mümkün kılmalıdır.

3 — Diğer memleketlerde olduğu gibi bizde de fiatlar bir yıl önceden ilân edilmelidir. Zira mahsule hasat başlangıcında tesbit edilecek fiatın, istihsalin artırılmasında hiç bir fonksiyonu bulunmamaktadır. Hububatta mahdut nevilere ve standartlara varılarak ziraatlarının teşvikinde fiatın önceden müstahsile duyurulması mutlak zaruridir.

4 — Tohumluk işlerine de önem verilmeli, bunlara da ayrıca fiat tesbit edilmelidir.

5 — Varand muamelesi üzerinde esaslı tetkikler yapılmalıdır.

Yukarıda belirtilen hususlar dolayısıyla bütün memlekete şâmil tek bir fiat tesbitini prensip itibariyle mahzurlu görmekteyiz. Ancak bu hususta yıllardır yapılan çalışmalar maalesef bir neticeye irca edilemediği cihetle bu yılda bütün memlekete şâmil bir alım fiatı tayin edilmesindeki mecburiyeti de takdir etmekteyiz.

Bugünkü şartlar tahtında alım fiatlarının ne olması lazım geldiği hususunda Odamız, bu mevzudaki kriterlere, yardımcı metodlara, muhtelif fiatlar arasındaki münasebetlere baş vurmuş ve bunlara göre tes-

bit edilecek fiatın fayda ve mahzurlarını gözden geçirmiştir. Yapılan çalışmalar daha ziyade esas mahsül olan buğday ve bilhassa buğdayın yumuşak nev'i üzerine teksif edilmiş, varılan neticeler diğer hububata intibak ettirilmiştir.

Muhtelif kriterleri ve çalışmalar neticelerini şu şekilde özetleyebiliriz :

1 — Maliyet fiatı Kriteri :

Memleketimizde yapılan muhtelif maliyet çalışmalarına göre dekarra yapılan masraf ile dekardan alınan mahsül miktarına dayanarak 1961 yılı için bir Kg. buğdayın maliyeti Türk'ye ortalaması olarak 51 kuruş bulunmuştur.

a) Maliyet fiatı üzerine; 1 Kg Buğdayın istihsalı için kullanılan sermayenin normal faiz karşılığı ile normal müteşebbis kârının ilâvesi yolu :

Yukarıda Kg. ı 51 kuruş olarak elde edilmiş olan ortalama buğday maliyeti fiatında, bunun istihsalı için kullanılan sermayenin faiz karşılığı ve ziraî istihsal faaliyetindeki kârı yoktur. Maliyet fiatı üzerine normal satış fiatının elde edilmesi için bu unsurların ilâvesi lâzımdır.

Hesapları kolaylaştırmak bakımından 1 Kg. mahsulün istihsalı için kullanılan sermaye yerine bir dekar araziye normal istihsal için yatırılan sermaye hesap edilmiş ve bu sermaye kıymeti normal verim olarak kabul edilen 100 Kg. a bölünmüştür.

1 Dekar araziye yatırılan sermaye kıymeti, işlenilen arazinin sabit mütehavvil sermayesine, nadasa bırakılan arazinin kira bedeli ve vergiler de dahil edilerek elde edilmiştir. (Zira çiftçi ziraî şartlar sebebiyle arazinin bir kısmını nadasa bırakmakta ve nadasa bırakılan arazi için sadece kira bedeli ve vergiler mevzu bahis olmaktadır.)

Buna göre 1 dekar araziye yatırılan sermaye 61,20 liradır. 1 Kg. mahsul istihsaline düşen sermaye kıymeti ise 61,20 kuruştur. Bu yatırıma: normal faiz haddi olarak kabul edilen % 8 üzerinden Kg. a 4,89 kuruş sermaye karşılığı düşmektedir.

Müteşebbis kârı ise maliyet fiatının %12 si (20-8) kabul edilerek Kg. başına 6 kuruştur.

Maliyet fiatı + Sermaye Faizi + Müteşebbis kârı = Satış fiatı olduğuna göre $51,00 + 4,89 + 6,00 = 61,89$ kuruş elde edilmiştir.

b) Maliyet fiyatı üzerine yüzde muayyen kâr haddi koymak suretiyle satış fiyatının tayini: (Bu yüzde muayyen kâr haddi için de sermayeye tanınan faiz dahildir.)

Maliyetin % 20 si müstahsile kâr haddi tanılırsa buğday fiyatı 61,20 kuruş ($51 + X \frac{20}{100} = 51 + 10,2 = 61,20$)

c) Buğdayın maliyet fiyatı serisi ile satış fiyatları serilerinin karşılaştırılması yolu ile fiyatın tayini :

1948 den 1961 yılına kadar ki sürede maliyet fiyatı ile satış fiyatının farkı ortalama olarak % 26,14 ü teşkil etmektedir. Bu esasa göre 1962 de maliyet fiyatının % 26,14 ünün müteşebbise kâr olarak verilebileceği düşüncesiyle bu kıymet maliyet üzerine ilâve edilerek satış fiyatı 64,33 kuruş olarak elde edilmiştir.

2 — Buğday fiyatı ile altın fiyatı arasındaki münasebete göre fiyatın tayini :

Buğday fiyatları ile altın fiyatlarının 1948 den 1961 e kadar ki devredeki tetkiki bunlar arasındaki münasebetin çok zayıf olduğu ve birbirine bağlı olmadığı neticesini vermiştir. Bu iki unsur arasındaki korelasyon emsali 0,57 olup bu münasebetin zayıflığını göstermektedir. Neticeye göre bu kriterin fiyat tesbitinde önemli bir kriter olarak alınmayacağı düşüncesine varılmıştır.

3 — Muhtelif yıllardaki istihsal miktarları buğdayın borsalardaki satış fiyatları arasındaki münasebetlere dayanarak regression tahmini kriteri :

Fiyat, istihsalin bir fonksiyonu olarak ele alınmış ve 1948 den 1960 yılına kadar ki süre içinde istihsal ile satış fiyatları arasındaki münasebet linear kabul edilerek yapılan hesaplamada 1962 nin istihsali 7,500.000 ton olarak kabul edilirse fiyatların 67,35 kuruşta teessüs edeceği tahmin edilebilir. Bu hesaplamada devrenin kısa olması sebebiyle düşük ve müsbet bir kat - sayının elde edilmiş olması analizinde daha uzun devre üzerinden yapılması neticesini vermektedir.

4 — Buğday fiyatlarının, dış memleketler fiyatları göz önünde tutularak tesbiti :

Memleketimiz için buğday fiyatlarının tesbitinde esas alınabilecek memleketler ilerde artacak münasebetlerimiz bakımından müşterek pazar memleketleri ile müstahsil mevkiinde olan memleketlerdir. Ayrıca müşterek pazara girmeye hazırlanan memleketler fiyatları da önemlidir. Bütün bu memleketlerden örnek alınabilecek fiyatlar bu memleketlerin dahilinde müstahsili koruyucu fiyatları olmalıdır. Bu düşüncelerle bu devletlerin 1961 - 1962 yılı fiyatları resmi kur üzerinden hesaplanarak aşığıya çıkarılmıştır.

Müstahsil devletler	Mübayaa fiyatı (Kg./Ks.)	Ortalama (Kg./Kr.)
Amerika	78.37	66.24
Arjantin	—	56.85
Kanada	46.00	57.15
Avusturalya	—	37.80
Irak	—	100.50
Ortalama	62.19	63.37

Ort. Paz. Devlet. müşterek pazar fiyatı (Kg./Ks.) iç piyasa (Kg./Krş.)

Batı Almanya	98.77	99.55
Fransa	74.25	74.10
İtalya	89.32	102.24
Belçika	81.00	—
Lüksemburg	99.00	—
Hollanda	74.30	77.00
Ortak pazar ortalama	86.11	88.23

Ort. pazara girmeye hazırlanan Müst. Pazar Fıatı (Kg./Ks.) İç Piyasa (Kg/Krş.)

Devletler		
Yunanistan	—	72.06
İngiltere	—	79.12
Ortalama	—	75.60

Bu tetkikten de anlaşılacağı üzere müstahsil memleketlerde ortalama mübayaa fiyatı 63.37 kuruştur. Müşterek pazar memleketlerinde ise müşterek pazar fiyatı ortalaması 86.11 kuruş, iç piyasa fiyat ortalaması 88,23 kuruştur. Müşterek pazara girmeye hazırlanan memleketlerde ortalama fiyat ise 75.60 kuruştur.

Doların resmi kur üzerinden hesap edildiği halde bütün bu memleketlerin iç fiyatlarının yukarıda görüldüğü üzere bizim bugünkü fiyatlarımıza nazaran çok yüksek olduğu görülmektedir. Doların altın değerinden fiyatı hesap edilir ise bu fiyatların çok daha yüksek olduğu görülür.

5 — Buğday fiyatı ile toptan eşya fiyatları arasındaki münasebete göre fiyat tesbiti :

Buğday fiyatları indeksi ile toptan eşya fiyatları indeksi (1948 - 100) serilerinin mukayesesi toptan eşya fiyatlarının buğday fiyatlarına göre daha yüksekte seyrettiğini göstermektedir.

Yapılan analizde buğday fiyat indeks hattının toptan eşya fiyat indeks hattı ile aynı seviyede olması için buğday fiyatının bugün 73,74 kuruş olması gerekmektedir. Bu kriter müstahsilin satın alma gücünü göstermesi bakımından ehemmiyetlidir.

6 — Parite fiyatı kriteri :

Parite fiyatı esasına göre fiyatların tesbit edilmesi birçok memleketlerde ve bilhassa A.B.D. de bugün önemle üzerinde durulan bir yoldur. Bir malın satıcısına bir baz yıla göre, malının bir biriminin satılması ile diğer mal ve hizmetlerden bir birim satın alınmasına imkân veren fiyat olarak tayin edilen parite fiyatı ile müstahsilin satın alma gücü fiyat tesbitinde önemli bir unsur olarak göz önünde tutulmaktadır. Memleketimizde müstahsilin satın alma gücü onun hem hayat standardı bakımından ve hem de müstahsil kitlesinin büyük bir müstehtlik kitlesi olması sebebiyle diğer ekonomilere müsbet tesirleri dolayısıyla da önemli bir kıstas olarak düşünülmesi gerekmektedir. Buğday müstahsiline normal olan bir yılın satın alma gücünü verebilecek fiyatın tesbitinde kullanılan bu kriterde 1948 yılı esas alındığı taktirde 1962 de 72,69 kuruş, 1953 yılı esas alındığı taktirde 76,78 kuruş, 1958 yılı esasına göre de buğdaya 82,57 kuruş fiyat verilmesi gerekmektedir.

Memleketimizde müstahsilin esasen düşük bulunan hayat seviyesinin daha fazla düşürülmemesi bakımından buğday fiyatları bu hadlerden daha düşük olması doğru olmaz kanaatindeyiz.

Memleketimizin hububat ziraatının bugünkü durumu ise şöyledir :

1 — Hububatta randımanımız çok düşük, maliyetimiz ise çok yüksektir. (Diğer memleketlere nazaran 2-3 misli)

2 — Hububat fiyatı diğer ziraî, sınaî maddelere ve bilhassa istihsal vasıtalarına göre düşüktür.

3 — Resmi kurdan hububatımız dış memleketler fiyatlarına nazaran çok düşüktür. Türkiye Dünyada ekmeğin en ucuz olduğu memlekettir.

4 — Hububat, çiftçilerimizin başlıca gelir mabesidir. Çiftçilerimize millî gelirden isabet eden miktar ise diğer sektörlerde çalışanlara nisbeten 3 misli daha düşüktür.

5 — İklim ve coğrafi şartlar dolayısıyla orta Anadoludaki müstahsillerimiz münhasıran hububat yetiştirmeye mecburdurlar. Mahsullerinin çeşitlendirilmesi imkânları çok mahduttur.

6 — Artan nüfus dolayısıyla memleketimizi daimi bir hububat ihracatçısı olarak telakkiye imkan yoktur.

Yukarıda bahsedilen fiyat tesbiti kriterleri ve fiyat münasebetlerinden elde edilen neticeleri memleketimizin sosyal ve ekonomik bünyesi

ile birlikte gözden geçiren Odamız bu realiteler karşısında buğday alım fiyatlarının yumuşak buğday için 75 kuruş olmasını uygun ve diğer hububat fiyatlarının da geçen yılki alım fiyatları kademeleri gereğince tesbitini zarurî ve faydalı görmüştür. Sert buğdaydaki geçen yılki gibi 10 kuruşluk fark aynen muhafaza edilmelidir.

Ayrıca alım şartlarında müstahsil lehine islahat yapılması uygun olacaktır.

Geçen yılki fiyatlar sabit tutulduğu takdirde, istihsalin, nüfus artışı neticesi yükselecek talebi karşılayacak seviyede artması imkânsız görülmektedir. Ayrıca piyasayı tanzim için elde bulundurulması icap eden stok memleket içinde karşılanamayacak ve yıl içinde ehemmiyetli fiyat dalgalanmaları önlenemeyecektir.

Dış memleketlerden mütemadi bir hububat ithali ile piyasa fiyatları tesbit edilen fiyatlara intibak ve hatta daha aşağı düşürülebilir. Fakat bu zorlama fiyatlar ile arzın, ilerdeki yılların artan talebini karşılaması önlenmiş olacak, hatta memleketimizde esasen çok yüksek olan hububat istihlâki teşvik edilerek, talebin daha da artması neticesi hasıl olacaktır.

Fiyatlar tesbit ettiğimiz seviyeye irca edildiği takdirde bunun müstahsil ve piyasadaki diğer maddelere aynen sirayet edeceğini tahmin etmiyoruz. Zira; 1961 yılı serbest piyasa fiyatları teklif ettiğimiz fiyat seviyesinde ve daha yukarı seviyede seyretmiş ve piyasa bu fiyatlara intibak etmiştir.

Bugünkü tatbikattan doğacak nisbi bir artış, esasen müstavassıt zümrenin daha çok faydalandığı alım ve satış fiyatları arasındaki yüksek farkın hattı asgariye indirilmesi veya tamamen kaldırılması ve hububat mamullerinin fiyatlarının mutlak kontrol altına alınması ile önenebilir.